

Sonja IFKO

Dediščina za vključujočo trajnostno preobrazbo

Časovni okvir projekta: 1. 10. 2022–30. 9. 2025

Akronim: HEI-TRANSFORM

Financiranje projekta

HEI-TRANSFORM je bil pridobljen v okviru javnega razpisa za (so)financiranje raziskovalnih projektov Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije za leto 2022 kot veliki temeljni raziskovalni projekt.

Izhodišča projekta

Transdisciplinarni projekt HEI-TRANSFORM bo raziskoval možnosti izboljšanja konkurenčnosti nepremične kulturne dediščine (NKD) Slovenije ter je usmerjen v prepoznavanje in vključevanje njenih potencialov v proces zelene preobrazbe. Dediščino ovrednoti kot vir trajnostne prihodnosti ter to kvalitativno in kvantitativno opredeli.

Izhodišče projekta je razumevanje dediščine kot razvojnega kapitala, ki ga bomo opredelili v okviru štirih vidikov trajnosti: kulturnega, družbenega, ekonomskega in okoljskega. Osredotočamo se na NKD, upoštevajoč njene premične in nesnovne komponente v prostorskem kontekstu. Raziskava išče odgovor na vprašanje, kako ta večinoma speči kapital aktivirati v čim večjem obsegu. Poudarja nujnost strukturnih sprememb dediščinskega sektorja, ki jih opredeljuje kot dolgoročni cilj. Za njegovo doseganje se osredotoča na izvedbo temeljnih raziskav, ki so ključna osnova za nadaljnje odločanje o preoblikovanju, skladnem z aktualnim znanjem in trajnostno paradigmo dediščine. Ob

tem pa se usmerja v raziskave, ki bodo čim prej omogočile vzpostavitev razmer za neposredno implementacijo in uveljavitev NKD kot kapitala vključujoče trajnostne prihodnosti v lokalnih okoljih, saj so ta tista, v katerih se trajnost lahko neposredno uveljavi in prispeva h globalnim ciljem. V ta namen razvija model Kulturna dediščina 4.0 (KD 4.0) za reaktivacijo opuščene NKD s prilagojeno ponovno rabo.

Reaktivacija opuščenih območij in stavb je temelj širše revitalizacije prostora in družbe, prinaša materialne učinke in prispeva k višji kakovosti življenja. Razmere, v katerih smo se znašli v pandemiji, so pokazale, kako pomembna je naša družbenokulturna povezanost in kako neučinkoviti smo še na tem področju. Nujno potrebujemo raziskave, ki bodo osredščile varovanje kakovostnega bivalnega okolja. NKD je njegov pomemben del, pravzaprav najboljši – je materialni in nesnovni okvir, ki smo ga podedovali in smo ga dolžni ohranjati ne le zase, ampak tudi za prihodnje rodove. Ohranjanje zgrajenega neposredno podpira tudi krožno gospodarstvo, odpornost družbe, je jedro kulturnega turizma ter potencial za umeščanje kulturnih in kreativnih industrij, kar vse prinaša neposredno in posredno širok spekter novih delovnih mest. To vse nagovarja tudi projekt HEI-TRANSFORM, ki je razvit na osnovi paradigme Konservatorstva 3.0 – prilagojena ponovna raba. Ta opredeli kulturno dediščino kot proces sprememb, ki spodbuja naložbe, omogoča nova delovna

mesta in prispeva k rasti lokalnega gospodarstva, če povzamemo Gustafssona (2019).

Mesta in kraji zunaj regionalnih središč so tisti, ki po preliminarnih raziskavah kažejo velik delež opuščene NKD, praviloma pa imajo slabše razvojne možnosti, zato se projekt osredotoča nanje. V središču raziskave so torej tipološko različna območja in stavbe, opuščene NKD v manjših lokalnih središčih, ki lahko pomembno neposredno prispevajo k zeleni preobrazbi, novim delovnim mestom in dvigu kakovosti življenja celotne skupnosti.

Za oblikovanje modela KD 4.0 bomo v projektu vzpostavili eksperimentalni laboratorij RevitLab v štirih lokalnih skupnostih: dva v urbanem prostoru (del historičnega jedra naselja, industrijsko območje) in dva zunaj njega (arheološko in grajsko območje).

Projekt HEI-TRANSFORM bo osnovni koncept Konservatorstvo 3.0 nadgradil s sistemom kvantificiranja vseh vrednot, tudi tistih, ki jih praviloma pojmuje kot nemerljive, imajo pa pomemben vpliv na povečanje kakovosti življenja vseh vključenih. Zastavljen bo tako, da bo soočal vse deležnike, v procesu usklajevanj oblikoval kompromisne za večino sprejemljive rešitve in primerjalno dokazoval raven trajnosti. To je izjemno težko doseči, zato bomo uporabili večkriterijski sistem analiz MCDA, da bomo dobili orodje, ki bo omogočilo participativno odločanje

in varovanje dediščinskih vrednot v različnih okoljih. Skupaj s temeljnimi raziskavami bo osnova za postopno preoblikovanje sektorja in s tem učinkovitejše vključevanje NKD v trajnostno preobrazbo.

Pričakovani rezultati

V projektu bo sodelovalo 33 raziskovalcev z dvanajstih področij: arhitektura, ekonomija, sociologija, arheologija, etnologija, kulturna antropologija, umetnostna zgodovina, urbanizem, psihologija, zgodovina, geografija in gradbeništvo. Raziskovalce iz desetih RO, ki prihajajo s treh največjih slovenskih univerz, ZRC SAZU in Urbanističnega inštituta RS, povezuje Interdisciplinarni medfakultetni inštitut UL za trajnostno varstvo dediščine (IULzTVD), ki osredinja razvoj inovativnih trajnostnih praks na področju varstva NKD v Sloveniji. Raziskave, ki so načrtovane v okviru projekta, bodo na novo opredelile vloge navedenih strok in prinesle transdisciplinarne rešitve, ki bodo osnova za nadaljnje raziskovalno delo in znanstveni razvoj področja dediščinskih raziskav, ki je bilo v Sloveniji raziskovalno izrazito spregledano.

Projekt HEL-TRANSFORM bo s transdisciplinarnim delom v okviru družboslovnega raziskovalnega okvira, ki ga dopolnjujeta humanizem in tehnika, k razvoju znanosti in stroke konservatorstva prispeval s temi konkretnimi prispevki:

- znanstvena zbirka – repozitorij znanstvenih objav s področja teorije varovanja kulturne dediščine slovenskih raziskovalcev;
- spletni glosar terminologije s stotimi ključnimi pojmi s področja NKD;
- spletna zbirka dobrih različnih praks s področja vključujočega varovanja NKD;
- novo holistično orodje Kulturna dediščina 4.0, ki bo s pomočjo večkriterijske metode analize

omogočalo ovrednotenje projektov prilagojene ponovne rabe za reaktivacijo opuščene NKD;

- izdaja dveh znanstvenih monografskih publikacij, objava znanstvenih prispevkov s poudarkom na skupnih objavah različnih strok, sodelovanje na mednarodnih srečanjih in organiziranje razstav za promocijo rezultatov dediščinskih raziskav.

Navedeni so le ključni prispevki. Projekt bo za vse sodelujoče stroke osnova za odpiranje področja delovanja in usmerjanja temeljnega raziskovanja v smeri trajnostne preobrazbe kot nujne paradigme razvoja in pogoja za učinkovito odpornost v boju s prihodnjimi družbenimi izzivi.

Partnerji v projektu in člani projektne skupine

Ključna prispevka projekta HEL-TRANSFORM sta njegova transdisciplinarnost in presejanje preteklih oziroma tradicionalnih praks (ne)sodelovanja med disciplinami na področju ohranjanja in upravljanja kulturne dediščine. Predlagana projektna skupina zagotavlja suvereno pokrivanje vseh ključnih področij, kar presega dosedanje pristope.

Vodja projekta: izr. prof. dr. Sonja Ifko
Vodilna institucija: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo

Sodelujoče organizacije:

- Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo (Sonja Ifko, Timotej Jevšenak, Miloš Kosec, Aleksander Ostan, Tadeja Zupančič, Roko Žarnić, Rok Žnidaršič),
- Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta (Ljubica C. Knežević, Iana Bilynets, Mojca Marc, Nina Ponikvar, Katja Zajc Kejžar, Reberka Koncilija Žgalin),

- Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta (Barbara Lampič, Sandi Aabram, Simon Kušar, Renata Novak Klemenčič, Lea Rebernik, Matija Svetina),
- Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede (Matjaž Uršič, Barbara Brečko, Maša Filipovič Hrast),
- Univerza v Ljubljani, Akademija za likovno umetnost in oblikovanje (Blaž Šeme),
- Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije (Katja Hrobat Virloget, Neža Čebren Lipovec, Tim Mavrič),
- Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti (Barbara Vodopivec, Jasna Fakin Bajec),
- Urbanistični inštitut Republike Slovenije (Vlasta Vodeb),
- Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem (Maja Turnšek),
- Javni zavod Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine (Matija Črešnar, Dimitrij Mlekuž Vrhovnik, Nejc Dolinar, Anja Vintar).

.....
Izr. prof. dr. Sonja Ifko, univ. dipl. inž. arh.
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana
E-pošta: Sonja.Ifko@fa.uni-lj.si

Viri in literatura

Gustafsson, C. (2019): CONSERVATION 3.0 – Cultural Heritage as a Driver for regional growth. *SCIRES-IT – SCientific REsearch and Information Technology*, 9(1), str. 21–32.

ARRS

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE